

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

LATVIJAS UNIVERSITĀTEI – 80

KONFERENCES REFERĀTU TĒZES

Rīga 1999

J.Ločmelis

LATVIJAS UNIVERSITĀTES ABSOLVENTU IEGULDĪJUMS TELEKOMUNIKĀCIJU ATTĪSTĪBĀ

Izvērtējot telekomunikāciju attīstību, var redzēt, ka Latvijas sasniegumi dažādos tautsaimniecības attīstības periodos šajā nozarē ir bijuši ļoti labi. Galvenais telekomunikāciju attīstības rādītājs ir telefona aparātu (arī telegrāfa, radiouztvērēju, televizoru u.c.) skaits uz 100 iedzīvotājiem. Salīdzinot telefona aparātu blīvumu 1901.gadā Pēterburgā, Maskavā, Rīgā, Varšavā un Odesā (minēto pilsētu telefona tīkli izveidoti 1882.gadā), redzams, ka Rīga bija pirmā vietā. Latvija 1938.gadā pasaulē ieņēma 17.vietu, apsteidzot Franciju. Pēckara gados Latvija starp bijušās Padomju Savienības republikām ieņēma pirmo vietu. Tikpat sekmīgi attīstības ādītāji bija vērojami telegrāfijā, radiofonijā un televīzijā. Par būtiski svarīgiem telekomunikācijas nozares sasniegumiem Latvijā 1918.-40.gados uzskatāmi automātisko telefona sakaru ieviešana, Latvijas Radiofona izveidošana, starptautisko telefona sakaru un radiotelegrāfa līniju būvdarbi (tieši ar 13, bet pavisam ar 82 citu valstu pilsētām). Minētie darbi, savukārt, sekmēja Pasta un telegrāfa departamenta (PTD) Galveno darbnīcu izaugsmi un pārveidošanu par Valsts elektrotehnisko fabriku (VEF).

Kas sekmēja Latvijas telekomunikāciju attīstību? - Neapšaubāmi, vispirms ir jāpateicas to laiku elektrosakaru un radiotehnikas (vājstrāvas novirziens) speciālistiem, kā arī izglītības sistēmas stāvoklim un elektrosakaru līdzekļu ražošanas attīstības ietekmei. Augstākās kvalifikācijas specialistus gatavoja Latvijas Universitāte. Elektrotehnikas nodaļa tika atvērta 1923.gadā Mehānikas fakultātē. Pēc diviem gadiem nodibināja Telekomunikāciju katedru, kuru vadīja privātdocents Jānis Asars. Katedra no 1925.-44.gadam sagatavoja 110 vājstrāvas nozares inženierus - elektrotiekus. Šim skaitam turpmākajos 9 pēckara gados pievienojās vēl vairāk nekā 50 speciālisti.

Pārskatot padarīto telekomunikāciju jomā 1918.-40.g. un arī pēckara gados, varam redzēt, ka galvenā loma iepriekš minēto darbu izpildē bija Latvijas Universitātes absolventiem. Viņu biogrāfijās varam atrast fanātismu, tieksmi uzlabot tautas abklājību, augstas teorētiskās zināšanas, godprātīgu un pašai ziedzīgu darbu. Šodien jubilejas dienā, vajadzētu nosaukt šādus LU absolventus:

1. **Aleksandrs Akmentīns** - viņa 1932.gada diplomprojekts apbalvots ar I pakāpes godalgu. Rīgas Radiofona priekšnieks (1932-33), Galvenā telegrāfa priekšnieks (1933-41); attīstījis radiotelegrāfa sakarus ar 13 ārvalstīm. Piedalījies VEF radiotehniskās aparatūras konstruēšanas un ražošanas darbos (1941-44). LU docētājs (1958-67). Represēts 1945.gadā.

2. **Jānis Asars** - Latvijas armijas radiotelegrāfa priekšnieks (1918-22), veidojis Latvijas radiotelegrāfu un sakarus ar kuģiem. Dibinājis LU Telekomunikāciju katedru (1925), noorganizējis PTD mērījumu laboratoriju (1927), izveidojis LU Elektrotehnisko institūtu (1935). LU Mehānikas fakultātes dekāns 1940.-41.gadā. Emigrējis 1944.gadā.

3. **Harijs Bauers** - projektējis Madonas (1931-32), Kuldīgas (1933-36) un Rīgas radioraidītājus (1935-36), Rīgas radiofona laboratorijas vadītājs (1928-40). Montējis

Ulbrokas radioraidītāju (1945-46). Latvijas radiocentra galvenais inženieris (1953-61), RPI docētājs (1961-1967).

4. **Bernhards Einbergs** - Pasta un telegrāfa departamenta direktors (1931-34), satiksmes ministrs (1934-40), "Lentes" fabrikas direktors (1940-44). 1944.gadā arestēts un ievietots koncentrācijas nometnē Vācijā. Lieli nopelni telekomunikāciju un satiksmes nozaru attīstībā, kā arī VEF izaugsmē (1931-40).

5. **Jevgeņijs Gedgovds** - viņa 1937.gada diplomprojekts novērtēts ar "summa cum laude". Strādāja VEF vājstrāvas laboratorijā. Veicis virkni augsta līmeņa teorētisku aprēķinu mēraparatūras konstruēšanā un trokšņu samazināšanā elektriskā signāla pārraides traktā.

6. **Nikolajs Feldmanis** - stažējies ASV (1928-31) *General Electric Co* un *Radio Corporation of America* uzņēmumos, VEF direktora palīgs (1932-41) radio, telefona, kino, foto un optisko priekšmetu ražošanā.

7. **Nikolajs Gulēns** - Rīgas telefona tīkla vadošais speciālists (1929-48). Vadījis VEFā automātiskās telefona centrāles YATC-49 konstruēšanu (1948-50), Rīgas elektromehāniskā tehnikuma pasniedzējs (1948-57).

8. **Andrejs Jagars** - PTD direktors, izstrādājis Latvijas lauku telefona tīkla projektu, trīs gadus vadījis tā izbūvi. Liepājas elektrības un gāzes iestāžu direktors. Latvijas ZA darbinieks.

9. **Roberts Jukna** - VEF radionodaļas speciālists (1933-44), veicis virkni pētījumu radioaparātu kvalitātes uzlabošanā. LU docētājs (1945-58), Vājstrāvas katedras vadītājs (1947-51), Vispārējās elektrotehnikas katedras vadītājs (1951-53). RPI docētājs (1958-74), Teorētiskās elektrotehnikas katedras vadītājs (1963-66).

9. **Jānis Krustiņš** - VEF telegrāfa komutācijas aparatūras konstruktors (1950-96). RPI docētājs (1958-96). Viņa konstruētā aparatūra ieviesta bij. Padomju Savienībā un sociālistiskā bloka valstīs.

10. **Alfrēds Langins** - viņa 1935.gada diplomprojekts novērtēts "summa cum laude". Rīgas tālsakaru laboratorijas speciālists (1930-44), Radiorūpnīcas eksperimentālā ceha priekšnieks (1945-58), RPI docētājs (1958-86), Radioiekārtu katedras vadītājs (1961-73).

11. **Kārlis Lielbriedis** - piedalījies Madonas (1932) un Kuldīgas (1934) raidstaciju projektēšanā un montāžas darbos. Bijis Madonas, vēlāk Kuldīgas raidstacijas priekšnieks.

12. **Alberts Madisons** - VEF Radionodaļas vadītājs (1919-41), radio konstruktors. Konstruējis pirmo VEF radiouztvērēju "Lācītis"(1924). Pavisam piedalījies 16 dažādu konstrukciju radiouztvērēju konstruēšanā.

13. **Juris Liepiņš** - VEF direktora palīgs un galvenais inženieris, izveidojis VEF amatnieku skolu (1934), bijis tās direktors.

14. **Remberts Martinsons** - Latvijas Radiofona vicedirektors (1934-39). Projektējis Rīgas, Madonas un Kuldīgas raidītāju antenu mastus. Otrā pasaules kara laikā strādāja Vācijas pastā, projektēja radioantenas.

15. **Augusts Pļavnieks** - VEF inženieris konstruktors, piedalījies jaunas sistēmas VEF-40 automātiskās telefona centrāles izstrādē (1936-39).

16. Augusts Ratnieks - projektējis Jelgavas telefona centrāli un bijis tās priekšnieks (1931-41). Piedalījies Rīgas telefona atjaunošanas darbos (1945-47), LU docētājs (1947- 50). VEF komutācijas tehnikas konstruktoru biroja vadītājs. Organizējis atjaunotajā RPI Elektrosakaru katedru, tās vadītājs (1958-1971).

17. Teodors Rozītis - VEF konstruktors (1950-57), konstruktoru biroja vadītājs koordinātu sistēmas telefona centrāļu konstruēšanā (1957-76), Centrālā sakaru zinātniski pētnieciskā institūta Rīgas filiāles vadošais speciālists (1976-94). Viņa konstruētās telefona centrāles ieviestas bij. Padomju Savienībā un sociālistiskās sadraudzības valstīs. Tās ražoja arī Ungārijā.

18. Aleksandrs Tīpains - PTD Galveno darbnīcu (no 1932.g. VEF) dibinātājs un direktors (1919-31). Organizējis telekomunikāciju līdzekļu (telefona un telegrāfa aparāti, komutatori, automātiskās telefona centrāles, kabelprodukcija), elektrisko spuldžu, radiouztvērēju, dīzeļmotoru u.c. ražošanu. Rīgas telefona vadošais speciālists (1932- 48). Represēts 1949.gadā.

19. Valdis Ziemeļis - viņa 1932.gada diplomprojekts godalgots ar I pakāpes godalgu. Latvijas Radiofona darbinieks (no 1932.g.). Projektējis Madonas un Klaipeņas radioraidītājus. Stāžējies ASV firmā RCA (1934). VEF direktora palīgs (no 1935.gada) radioraidītāju un pelengatoru ražošanā.

Šo sarakstu varētu turpināt. Ir pienācis laiks uzrakstīt un izdot telekomunikāciju vēsturi, kurā varētu atspoguļot Latvijas un tās speciālistu sasniegumus. RPI, LU un RTU absolventu, kā arī VEF darbinieku ieguldījums telekomunikāciju nozares attīstībā līdz šim nav pētīts. Neapšaubāmi, tas ir liels un nozīmīgs. VEF uzskatāms par Latvijas nacionālo lepnumu. To veidoja Latvijas speciālisti bez ārzemnieku palīdzības. Tāpat kā Vācijā ciena *Siemens-u* un Zviedrijā *Ericsson-u*, mums būtu jāgodina Aleksandrs Tīpains! Mums jābūt pateicīgiem LU absolventiem par viņu lielo darba devumu Latvijas tautsaimniecības un zinātnes attīstībā!